

VARIA

VÄRNPLIKTEN 150 ÅR

ETT GENMÅLE

I förra numret av denna tidskrift har överstelöjtnant B. Furtenbach kritiserat min bok Värnplikten 150 år. Han påstår sig ha erinringar att göra i tre avseenden: masshärens betydelse överdrives, den historiska objektiviteten åsidosättes till förmån för bevisföringen, och slutsatsen är inte den regelrätta konsekvensen av inledning och avhandling.

Det är sant, att jag i den här boken uppehåller mig vid människoupptäckens utveckling till masshär genom värnplikten. Tekniken har jag behandlat i andra böcker och sammanhang, och det har också många andra gjort, vilket däremot inte varit fallet i fråga om värnplikts-hären. Det står läsaren fritt att tillmäta den förra faktorn större betydelse än den senare. Huvudsaken är ju att båda delarna blivit vårt öde. Att värnplikten blev masshärens källa är ju också obestriddigt. Vilken roll massan spelar — eller anses spela — idag, därom kan man få besked genom dags- och fackpressens ständiga vittnesbörd om faren från de hotande 175 ryska divisionerna.

Den bristande objektiviteten skulle bestå bl. a. i att jag förringar betydelsen av värnplikten före franska revolutionen. Jag kan nog ta den anmärkningen med ro, eftersom boken börjar med ett kapitel om värnpliktsformer före franska revolutionen, vari jag hänvisar till mitt tidigare arbete Västmanlands regementes historia. Där behandlas utförligt just sådana värnpliktsformer. Artikelförfattaren gör mig för resten äran att åberopa en skrift av mig själv som auktoritet — mot mig själv! Verkliga förhållandet är naturligtvis att grunduppfattningen är densamma i båda de citerade arbetena. Det har inte undgått någon annan kritiker att vad jag sätter fingret på i Värnplikten 150 år är, att den genom och efter franska revolutionen uppträder i formen »allmän», vilket verkligen revolutionerar hela utvecklingen. Artikelförfattaren vitsordar själv betydelsen av det nya, att värnplikten blev rekryteringskälla för stående härar.

Författaren tycker också, att jag för mycket generaliserar de värnpliktigas motvilja mot krig och krigsplikt — trots att han själv medger, att uppfattningen i fråga är riktig beträffande huvudmassan! Jag är medveten om att dylika avslöjanden kan verka chockerande. Där emot är det ingen risk för att de undergräver försvarsviljan. Snarare tvärtom. Den hänsynslösa sanningen är den enda säkra grunden att bygga ett demokratiskt försvar på. Till sanningen hör, som artikelförfattaren påpekar, att det också finns undantagssidor att dra fram. Jag förtiger inte heller detta (se sid. 251), men borde kanske infogat

en hänvisning till en min tidigare bok, som behandlar bl. a. motståndsrörelserna.

Den tredje och sista anmärkningen, som gäller slutsatsen, kan inte vara annat än tacknämlig för bokens författare. (Jag fäster mig inte vid att kritikern finner slutsatsen ologisk. Livet själv är ologiskt. Jag kan för min del inte rekommendera radikalpacifismen, fastän jag fördömer kriget. Jag står med berätt mod och gott samvete för det ologiska i att låta boken utmynna i en appell om starkaste möjliga försvar.) Kritikern efterlyser nämligen en utredning om möjligheten av internationella begränsningar av värnplikten, just det jag själv vill komma fram till. Jag vet inte om det undgått artikelförfattaren att ämnet i fråga historiskt belyses i ett tiosidigt kapitel i min bok. I densamma uttrycks också en önskan att andra skall fortsätta. Ämnet skulle lämpa sig för organisationssakkunniga militärer och borde ligga nära till hands ur småstatens synpunkt, eftersom just småstaten kommit i ett så handikapat läge genom — exempelvis — det ofantliga eurasiska folkhavets organisering för krig. Upplysningsvis kan jag meddela, att en del skandinaviska organisationer begärt en utredning i den antydda riktningen hos FN, och att liknande förslag framställts genom den svenska FN-föreningen, allt dock utan någon påföljd hittills — så vitt man vet.

Min kritiker har också en del andra småanmärkningar, med vilka jag inte vill uppta tidskriftens utrymme, men vilkas egentliga grund väl är den, som är uttryckt i beskyllningen, att jag skulle eftertrakta bifall från vissa håll. Från vilka? 1925 års nedrustning kritiserar i en passus, som artikelförfattaren själv med god aptit citerar. Åt andra hållet går bokens ovilja ut över den krigsdyrkande och totalitära linjens politiker och officerare, alltså den särart, som bildar länkarna i kedjan från Napoleon till Hitler. Ingen tidigare militär anmälare, vare sig i Sverige eller grannländerna, har känt sig träffad eller sårad av den kritiken, och därtill finns sannerligen inte heller någon anledning. Det är också riktigt, som artikelförfattaren säger, att ingen av dem kommit på de andra förmenta bristerna, inte heller civilhistoriker, som sakligt nagelfarit boken.

Men jag har ingenting emot att den, som känner olust inför en del mindre uppbyggliga saker i boken, vädrar ut den. Jag tycker bara att ordet »demagogi» i rubriken är ovärdigt både ämnet, artikelförfattaren och tidskriften. Eller vad säger redaktionen?

Torsten Holm.

Redaktionen, som beklagar den påtalade artikelrubrikens polemiska tillspetsning, har berett överstelöjtnant Furstén tillfälle att taga del av ovanstående genmäle. Denne har meddelat redaktionen, att den enda kommentar han önskar foga till genmålet är, att artikelrubrikens formulering närmast måste ses mot bakgrunden av vad överstelöjtnant Holm i sin bok skrivit om »yrkesmilitären och värnplikten», samt att, om tongångarna i ifrågavarande kapitel varit densamma som i genmålet, så hade även artikelrubriken formulerats annorlunda.